

FI lausuntopyyntö VaVa syksy 2017

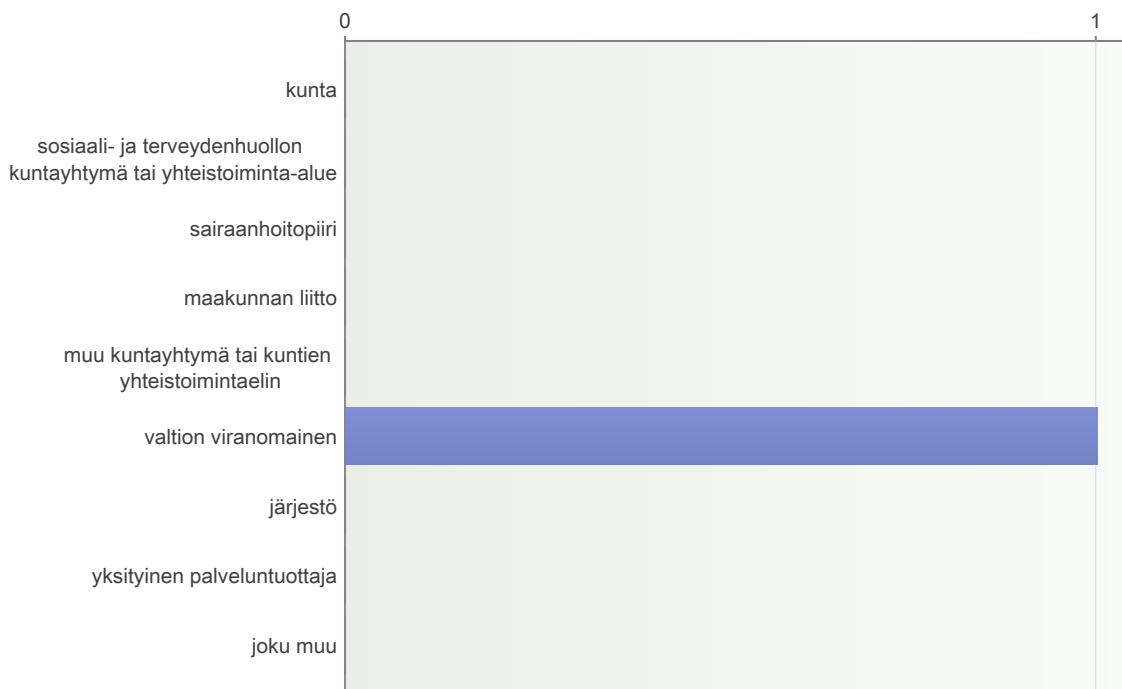
1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot, sähköposti ja puhelinnumero	Lausunnon käsittelypäivämäärä toimitilimessä	Toimielimen nimi
Eduskunnan oikeusasiamies	Esittelijäneuvos Håkan Stoor	hakan.stoor@eduskunta.fi , 09 432 3366	14.12.2017	

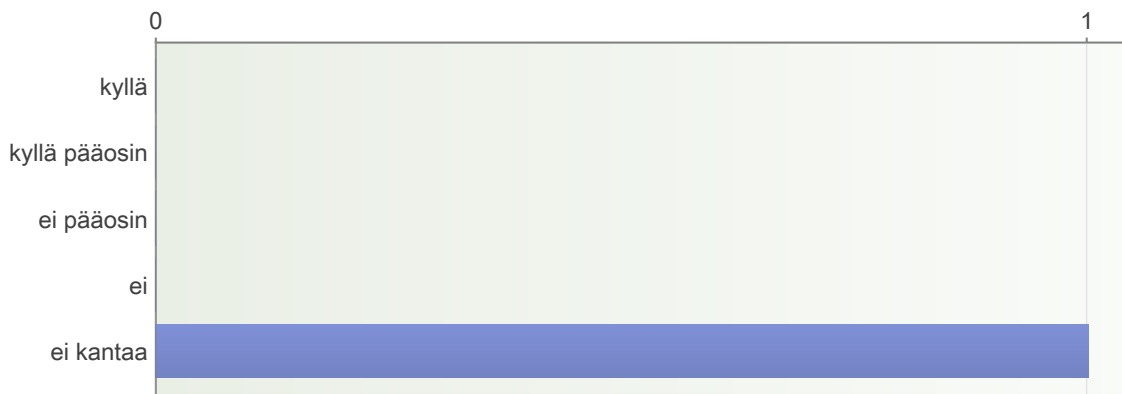
2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 1. Voidaanko ehdotetulla valinnanvapauslailla osaltaan kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

Vastaajien määrä: 1

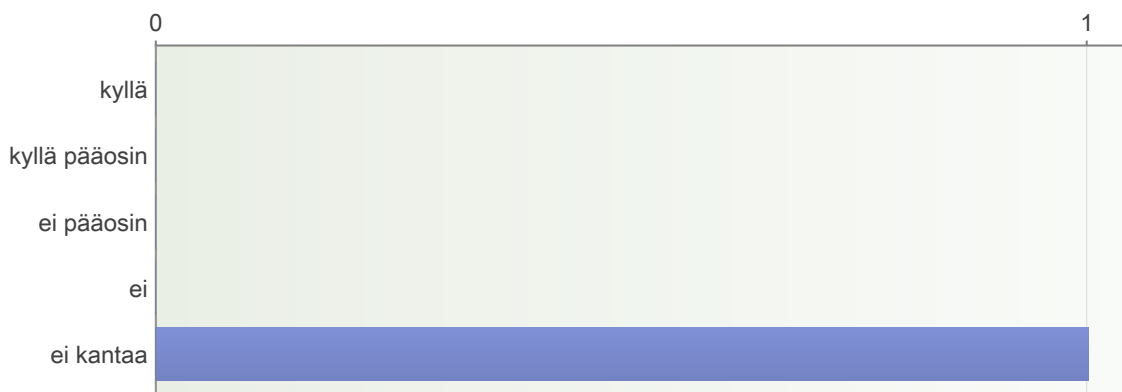

4. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

5. 2. Edistääkö valinnanvapauslakiluonnos tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

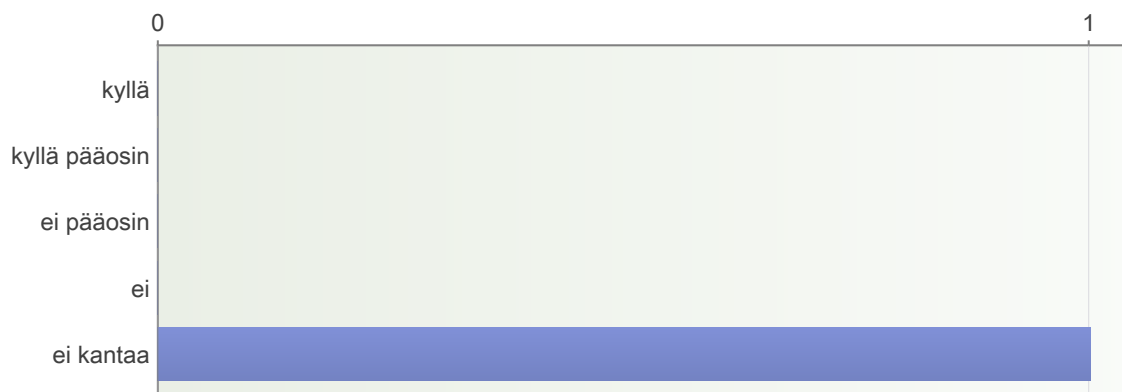

6. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

7. 3. Antaako lakiluonnos asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

Vastaajien määrä: 1

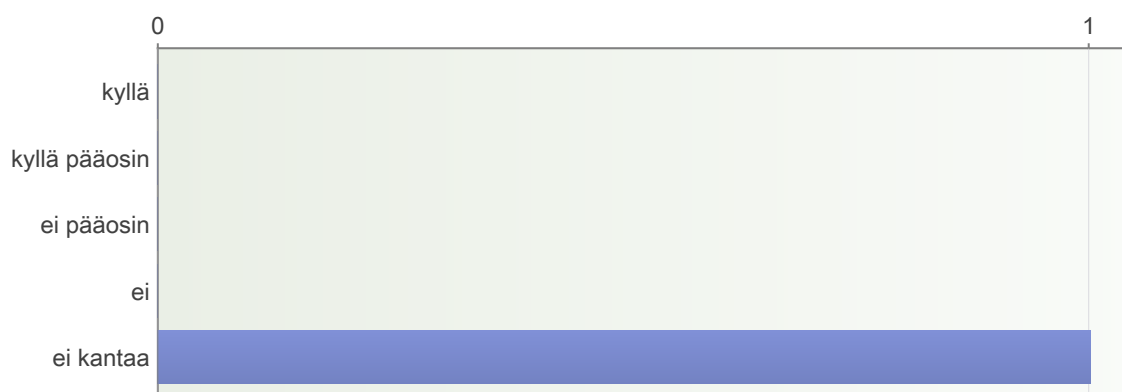

8. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

9. 4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko lakiluonnoksen perusteella asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteen sovitettuja palveluja?

Vastaajien määrä: 1

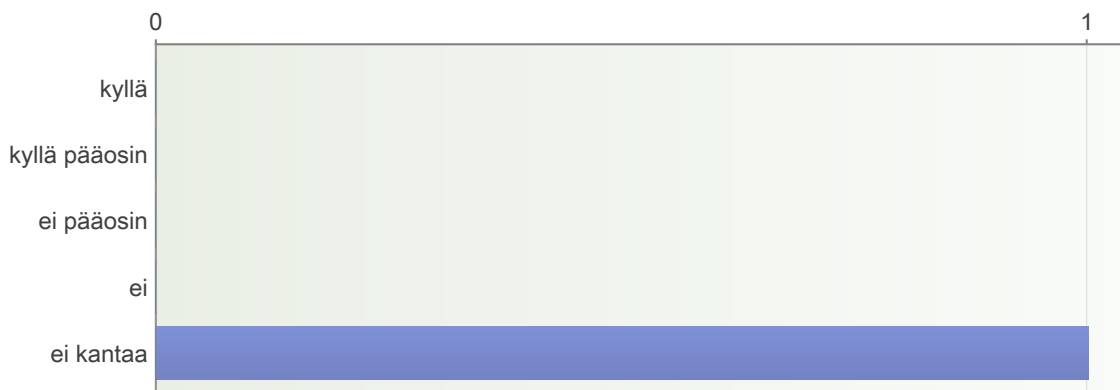

10. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

11. 5. Turvaako lakiluonnos palvelujen horisontaalisen ja vertikaalisen integraation?

Vastaajien määrä: 1

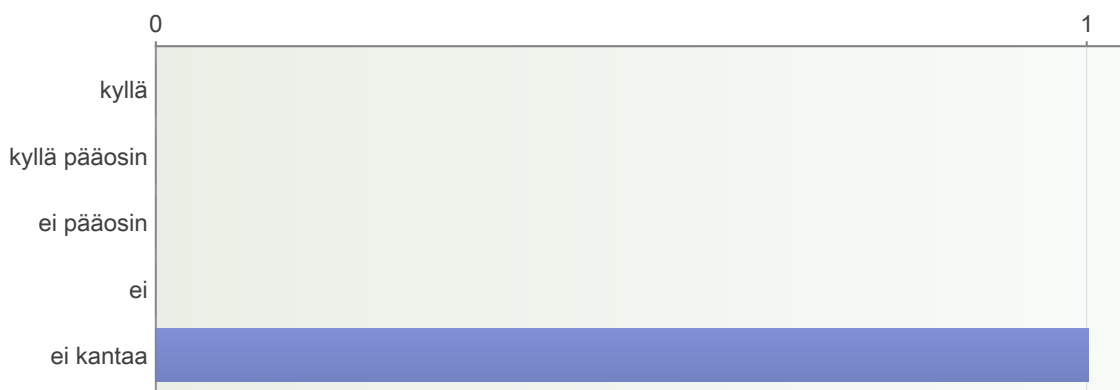

12. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

13. 6. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 1

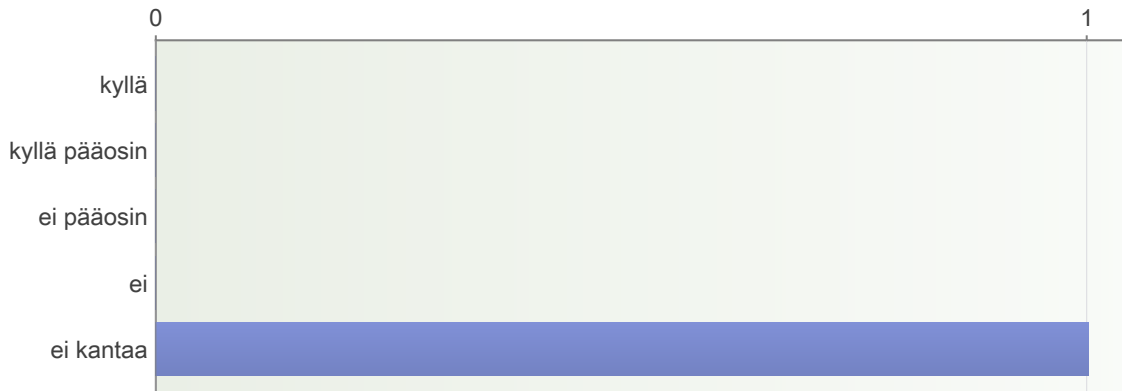

14. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

15. 7. Edistääkö lakiluonnos toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa?

Vastaajien määrä: 1

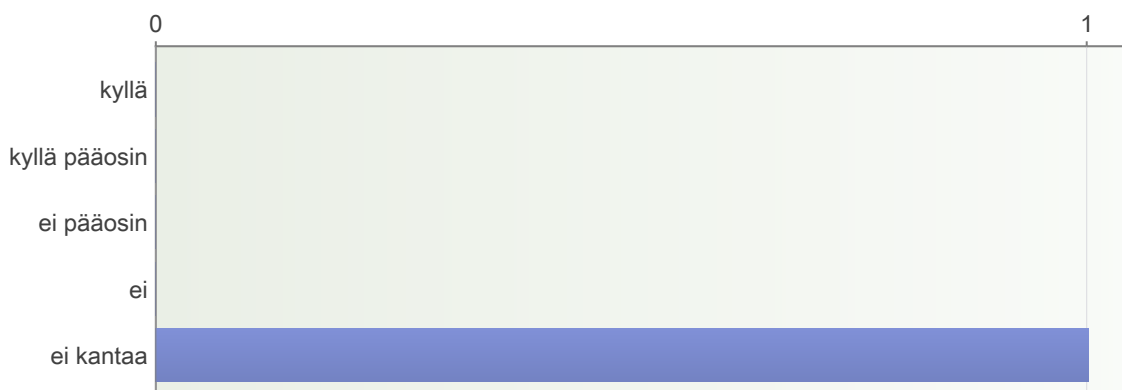

16. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

17. 8. Antaako valinnanvapauslakiluonnos yhdessä muun maakunta- ja sote-uudistuksen kanssa riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

Vastaajien määrä: 1

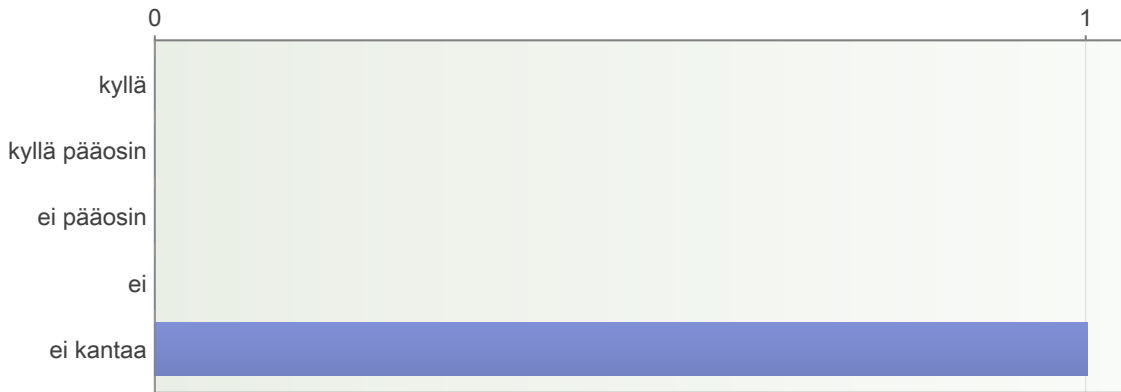

18. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

19. 9. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvveluista. 9a. Turvaavatko maakunnan liikelaitoksen suoran valinnan palvelujen tuotantoa koskevat säännökset (mm. 16 §) palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden kaikissa olosuhteissa?

Vastaajien määrä: 1

20. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

21. 9b. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty sote-keskuksen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

Ei vastauksia.

22. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

23. 9c. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty suunhoidon yksikköjen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

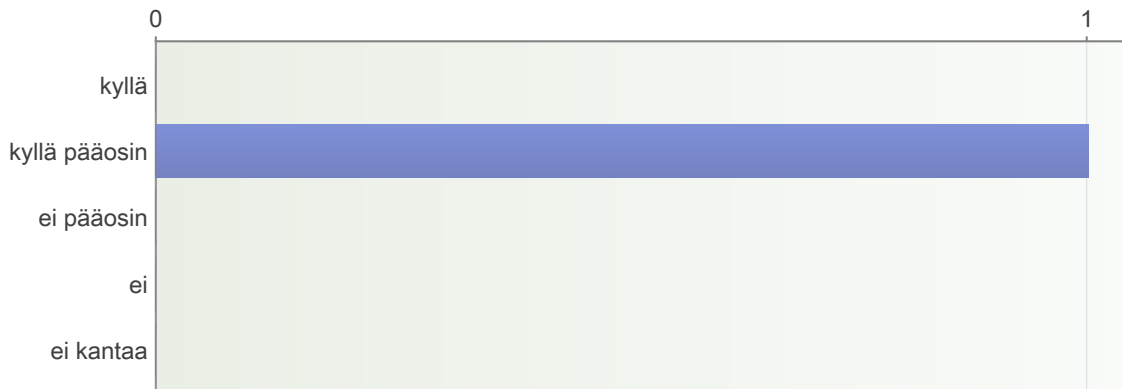
Ei vastauksia.

24. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

25. 9d. Onko lakiluonnoksen 18 § sote-keskuksen suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

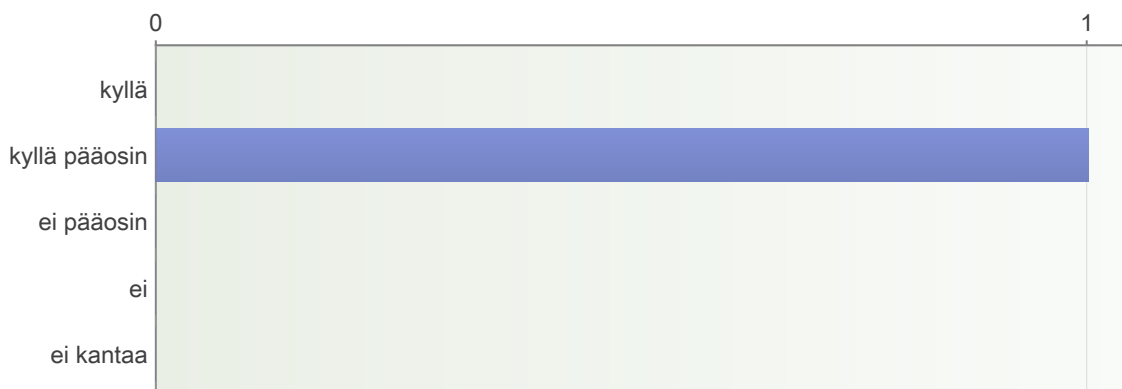

26. Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat palvelut?

Ei vastauksia.

27. 9e. Onko lakiluonnoksen 18 § suunhoidon suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

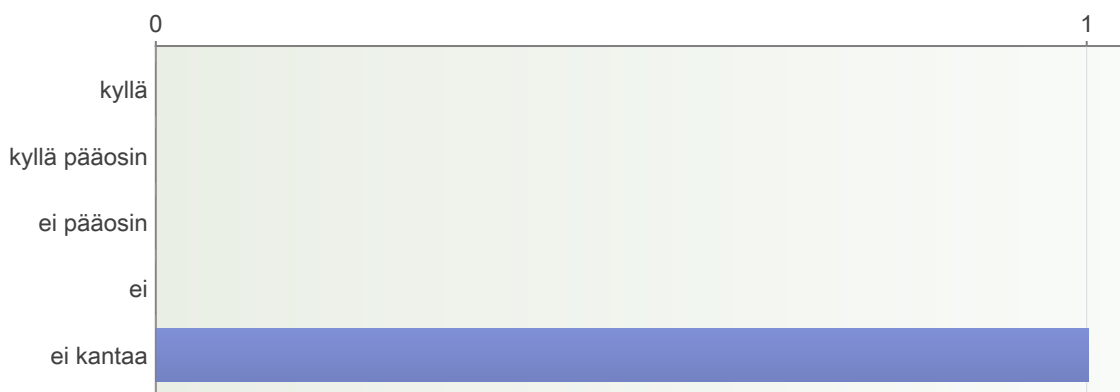

28. Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin suunhoidon yksiköissä tuotettavat palvelut?

Ei vastauksia.

29. 9f. Ovatko säännökset (mm. 18 § ja 37 §) sosiaalihuollon osalta tarkoituksenmukaisia ja riittäviä?

Vastaajien määrä: 1

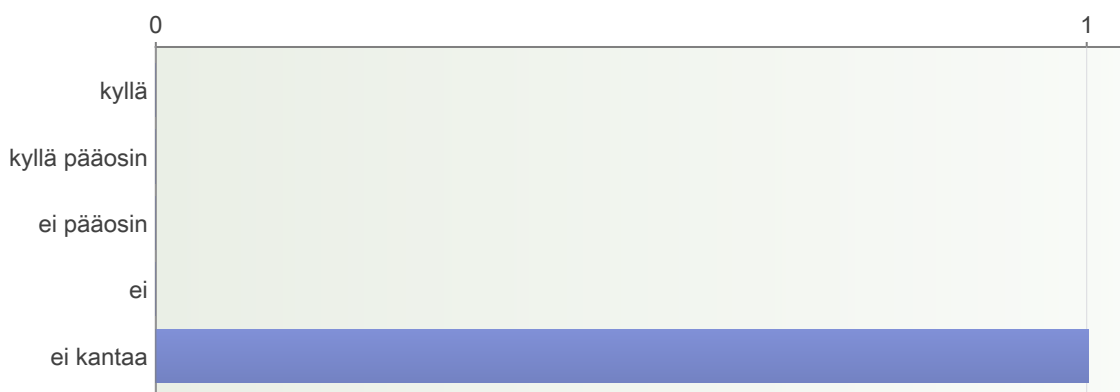

30. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

31. 10. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos. 10a. Antaako lakiluonnoksen 21 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitos?

Vastaajien määrä: 1

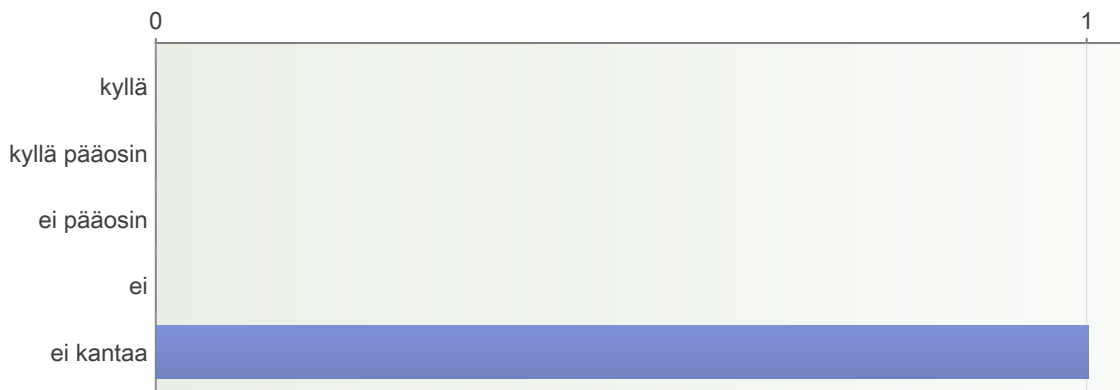

32. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

33. 10b. Entä antaako lakiluonnoksen 22 ja 23 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitoksen palveluyksikkö/yksiköt?

Vastaajien määrä: 1

34. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

35. 11. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. 11a. Onko lakiluonnoksen 24 §:ssä säädetty asiakasseteli sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

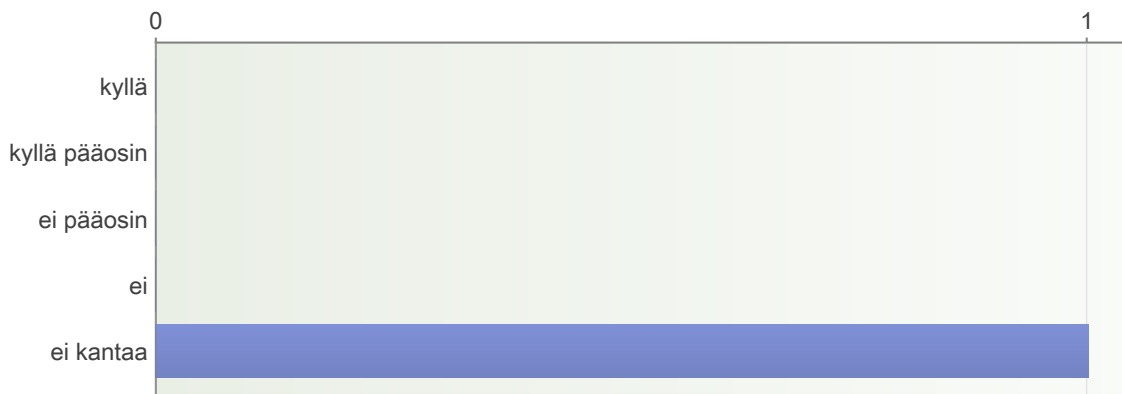
Ei vastauksia.

36. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

37. 11b. Onko maakunnan liikelaitoksella 24 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyjen rajausten perusteella edellytykset turvata riittävät palvelut kustannustehokkaalla tavalla?

Vastaajien määrä: 1

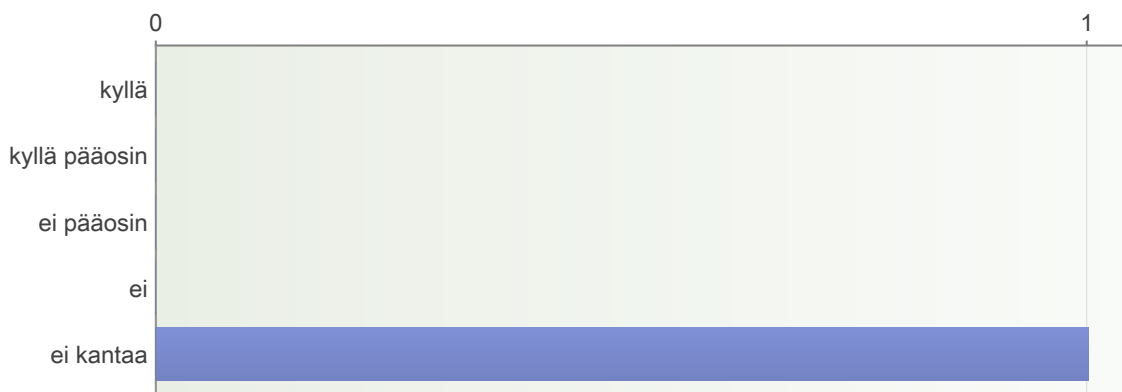

38. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

39. 11c. Onko lakiluonnoksen 24 §:n sääntely riittävä erikoissairaanhoidon valtakunnallisen ja alueellisen palvelujärjestelmän turvaamisen näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

40. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiehdotuksen 26 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus valita asiakassetelillä annettavan palvelun tuottajaksi yksityinen palveluntuottaja, jonka jokin maakunta on hyväksynyt asiakassetelipalveluntuottajaksi.

Ehdotuksen 73 §:n 5 momentissa säädetään puolestaan, että jos maakunnan liikelaitoksen asiakkaana on henkilö, joka on toisen maakunnan asukas, sovelletaan kustannusten korvaamiseen järjestämislain 37 §:ää. Viimeksi mainitun säännösehdoituksen mukaan (HE 15/2017 vp) vastuu kustannuksista kuuluu sille maakunnalle, jonka asukas henkilö on.

Säännökset näyttävät merkitsevän sitä, että jos asiakkaan kotimaakunta on rajoittanut asiakassetelillä maksettavia palveluita lakiehdotuksen 24 §:n 2-3 momentin nojalla, asiakas voi kuitenkin hankkia asiakassetelin valitsemalla liikelaitoksen toisesta maakunnasta, jossa rajoitusta ei ole. Kustannusvastuu säilyisi kuitenkin kotimaakunnalla.

Perusteluissa tulisi arvioida, missä määrin ehdotettu järjestelmä vaikeuttaa kotimaakunnan palvelujärjestelmän suunnittelua ja rahoitusta.

41. 11d. Ovatko asiakasseteliä koskevat säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

42. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakkaan kielelliset oikeudet

Lakiehdotuksen 3 §:n 2 momentin mukaan yksityisten palveluntuottajien tämän lain mukaisessa toiminnassa sovelletaan mm. kielilakia, saamen kielilakia ja viittomakielilakia, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä. Lisäksi toimintaan sovellettaisiin mitä julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain 2 ja 3 §:ssä säädetään mainitun lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun viranomaisen toiminnasta, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä.

Kielilain soveltamisella on merkitystä erityisesti sosiaalihuollon hallinnollisessa päätöksenteossa ja palveluntuottajien tiedotustoiminnassa. Sen sijaan kielilaissa ei säädetä sosiaali- ja terveystalouden asiakkaita koskevista käytettävästä kielestä. Tältä osin kielelliset oikeudet määräytyvät nykytilanteesta ja kunnallisen tai kuntayhtymän kielen mukaan siten, että kaksikielisillä alueilla sosiaali- ja terveystaloudet on järjestettävä molemmilla kielillä, ”niin että asiakas ja potilas saavat palvelut valitsemallaan kielellä” (terveydenhuoltolain 6 §:ssä ja sosiaalihuoltolain (710/1982) 40 §).

Edelleen nykytilanteesta edellytetään, että hankkiessaan osto- tai palvelusetelipalveluita yksityisiltä kunta tai kuntayhtymä on velvollinen varmistamaan, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta (sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetun lain 4 §:n 3 mom.).

Lakiehdotuksen mukaan kielelliset oikeudet turvattaisiin lähtökohtaisesti nykyisen tasoisina maakunnan liikelaitoksen toiminnassa ja yksityisen suoran valinnan palveluissa. Viimeksi mainituissa palveluissa tilanne riippuu kuitenkin siitä, missä määrin maakunta myöntää poikkeuksia kaksikielisyydestä (ehdotuksen 40 §).

Asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin palvelun tuottajille ei sen sijaan asetettaisi kielellistä palvelua koskevia velvoitteita. Sen sijaan maakunnan olisi 41 §:n 1 momentin mukaan ”mahdollisuuksien mukaan huolehdittava siitä, että asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin perusteella annettavia palveluja on saatavilla maakunnan alueella maakunnan kielillä, siten että asiakkaan valinnanvapaus mainituissa palveluissa toteutuu”. Säännöksessä viitataan lain 71 §:ssä olevaan mahdollisuuteen liittää palveluntuottajalle maksettavaa korvaukseen kannustinperusteiden osana.

Lakiehdotuksen 41 §:n perusteluissa (s. 42) todetaan nimenomaan, että maakunta ei voisi edellyttää, että on kyky toimia suomeksi ja ruotsiksi. Maakunta ei myöskään voisi jättää hyväksymättä asiakassetelipalvelujen tuottajaa sillä perusteella, että palveluja tuotetaan vain toisella kansalliskielellä.

Ehdotuksen 41 § ei kuitenkaan sisällä poikkeusta kielilainista, mikä näyttää johtavan siihen erikoiseen tilanteeseen, että viimeksi mainitut palveluntuottajat eivät olisi velvollisia tuottamaan kaksikielisiä palveluita, mutta lain 3 §:n 2 mukaan niiden olisi kaksikielisessä kunnassa kuitenkin sovellettava kielilakia ja julkisyhteisöjen henkilökunnan kielitaitolakia.

Käytännössä asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin perusteella annettavissa palveluissa kielelliset oikeudet riippuisivat tulevaisuudessa siitä, syntykö palveluntarjontaa markkinaehtoisesti molemmilla kansalliskielillä. Kaksikielisillä alueilla kyse on merkittävästä palvelutarjonnan osasta. Vaikutusarviointim�tion (s. 15) mukaan asiakassetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla annettavien palveluiden arvoksi arvioidaan noin 1/5 maakunnan järjestämisvastuulla olevista muista kuin suoran valinnan palveluista. HUS-sairaanhoidopiiriin ministeriölle 4.12.2017 antaman lausunnon mukaan asiakassetelin piiriin kuuluisi potentiaalisesti jopa 1/2 - 2/3 erikoissairaanhoidon sairaaloiden toiminnasta.

Vaikka asiakas voi kieltäytyä asiakassetelistä tai henkilökohtaisesta budjetista, ehdotettu sääntely merkitsee

sitä, että asiakkaan mahdollisuus saada valitsemaltaan tuottajalta palveluita omalla kielellään riippuisi markkinoiden toiminnasta. Ehdotuksen 71 §:ssä oleva mahdollisuus kytkeä eräänlainen ”kielilisiä” asiakasseteliin tuskin riittää synnyttämään kielellisiä lisäpalveluita.

Perustuslain 17 §:n säännös edellyttää paitsi suomen ja ruotsin kielen muodollisesti yhdenvertaista kohtelua myös suomen- ja ruotsinkielisen väestön tosiasiallisen tasa-arvon turvaamista. Säännöksellä on merkitystä esimerkiksi yhteiskunnallisten palvelujen järjestämisessä (HE 309/1993 vp, s. 65). Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut kuuluvat epäilyksettä perustuslain 17 §:n 2 momentissa tarkoitettujen yhteiskunnallisten tarpeiden piiriin (PeVL 26/2017 vp, s 57).

Perustuslain 124 §:n mukaan julkisen hallintotehtävä voidaan antaa yksityiselle vain, jos se ei vaaranna perusoikeuksia.

Oikeusasiamies pitää kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisena sitä, että asiakassetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla annettavissa palveluissa kielellisiä perusoikeuksia ei yksityisille siirrettävissä palveluissa turvata saman tasoisesti kuin nykyinsäädännössä.

Asiakassetelillä hankittavien palveluiden laatu

Ehdotuksen 24 §:n perusteluissa (s. 35) todetaan seuraavaa: ”Jos asiakasseteli on saatu apuvälineen hankintaa varten, asiakas voisi lisäksi hankkia asiakassetelin arvoa kalliimman apuvälineen maksamalla itse setelin ja apuvälineen hinnan välisen erotuksen. Tämä tulisi kyseeseen esimerkiksi hankittaessa sairauden hoitojen aiheuttaman hiusten lähdön vuoksi peruukki. Asiakassetelin arvon pitää mahdollistaa asiakkaan tarvitseman tavanomaisen peruukin hankinta.”

Perusteluissa tulisi selkeämmin ilmaista, että asiakassetelin arvon tulee mahdollistaa asiakkaan tarvetta vastaavan apuvälineen hankkimisen.

Asiakassetelipalveluntuottajan virkavastuu

Lakiehdotuksen 75 §:n mukaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä sovellettaisiin yksityisiin suoran valinnan palvelun tuottajien ja niiden alihankkijoiden palveluksessa oleviin henkilöihin. Sen sijaan virkavastuu ei koskisi asiakassetelipalveluntuottajien henkilökuntaa. Ratkaisua ei perustella.

Kun otetaan huomioon, että asiakassetelipalveluiden piiriin tulisi huomattava osa nykyään virkavastuulla hoidettavasta erikoissairaanhoidosta (ks. edellä), virkavastuun rajoittamista suoran valinnan palveluihin tulisi perustella erikseen. Perustuslakivaliokunnan käytännössä virkavastuuta on pidetty julkisen hallintotehtävän yksityistämisen edellytyksenä (esim. PeVL 26/2017 vp, s. 49)

Asiakassetelipäätöksen valituskelpoisuus

Lakiehdotuksen 24 §:n mukaan ”maakunnan liikelaitoksen on tarjottava asiakkaalle asiakasseteli” säännöksessä mainittuihin palveluihin. Perustelujen mukaan setelin myöntäminen olisi tosiasiallinen toimi, joka ei ole valituskelpoinen. Sen sijaan henkilökohtaista budjettia koskeva päätös olisi valituskelpoinen (sääntämisyhteistyömuistion s. 19–20).

Asiakassetelin myöntäminen on säädetty liikelaitoksen velvollisuudeksi samalla tavalla kuin henkilökohtainen budjetti (27 §: ”Maakunta on velvollinen tarjoamaan asiakkaalle henkilökohtaista budjettia,...”). Lisäksi henkilökohtainen budjetti määritellään kuitenkin lain 29 §:ssä asiakkaan ”oikeudeksi”. Ilmeisesti näiden jonkun verran erilaisten muotoilujen on tarkoitus selittää valituskelpoisuuden ero.

Sekä asiakassetelin että henkilökohtainen budjetin myöntäminen on palvelun järjestämistapaa koskeva ratkaisu. Asiakkaan oikeusturvan tarve lienee molemmissa tapauksissa samanlainen. Ainakin subjektiivisina oikeuksina turvattujen vammaispalveluiden järjestämistapaa koskevat päätökset on oikeuskäytännössä katsottu valituskelpoisiksi (esim. KHO 2017:95).

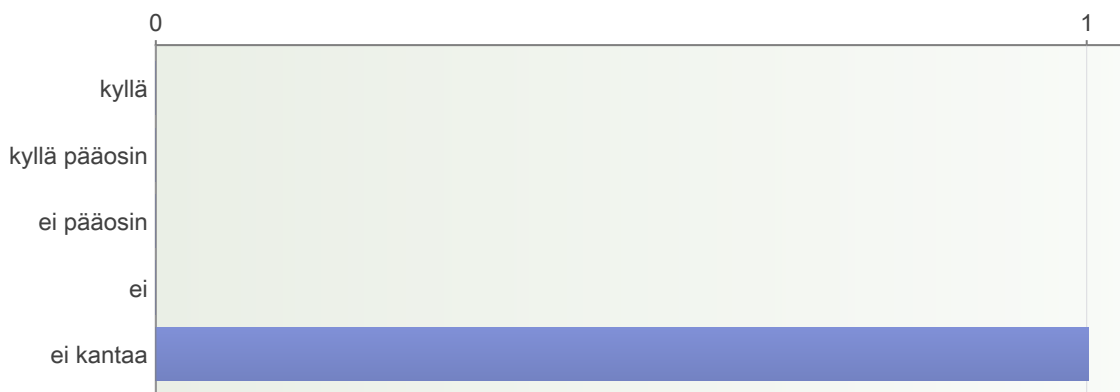
Tämän vuoksi asiakasseteliä ja henkilökohtaista budjettia koskevien ratkaisujen erilaista valituskelpoisuutta tulisi perustella tarkemmin.

Matkakustannusten korvaaminen

Asiakassetelijärjestelmän johdosta syntyy tarve täsmentää sairausvakuutuslain 4 luvun 4 §:n säännöstä matkakustannusten korvaamisesta. Nykyisessä säännöksessä säädetään vain ostopalveluna tai terveydenhuoltolain mukaisen valinnanvapauden käyttämisestä aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta.

43. 11e. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun toteuttamisen näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

44. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

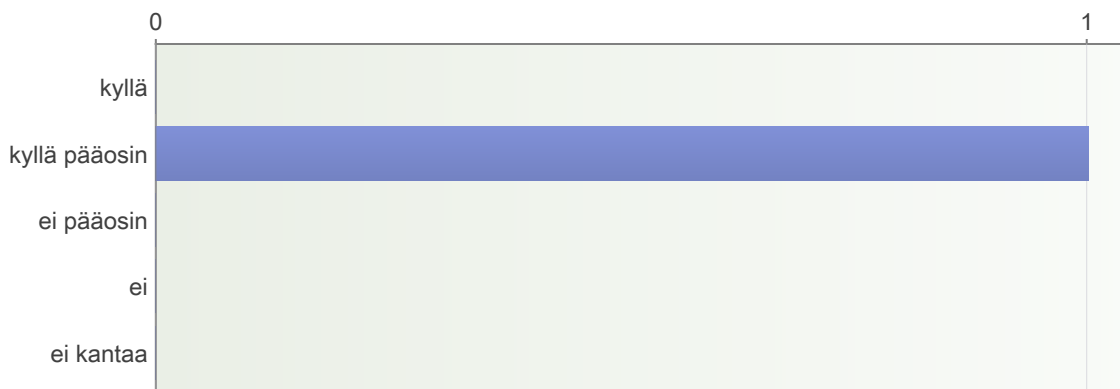
- Lakiehdotuksen 81 §:ssä säädettäisiin asian saattamisesta maakunnan käsiteltäväksi. Säännöksen mukaan asia voidaan siirtää muistutuksena käsiteltäväksi. Jos maakunta ottaa asiakkaan esiin tuoman epäkohdan käsiteltäväkseen, maakunnan on annettava asiakkaalle vastaus kohtuullisessa ajassa. Säännöksen 3 momentin mukaan maakunnan on ryhdyttävä käsiteltäväkseen saatetun asian johdosta 80 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin mainitussa säännöksessä tarkoitettujen edellytysten täytyessä.

Ehdotuksessa ei arvioida 81 §:ssä säädetyn menettelyn suhdetta hallintolain 8 a luvun hallintokantelun käsittelyä koskeviin säännöksiin (esim. ratkaisun perusteleminen, hallintolain 53 b §). Hallintolain 5 §:n mukaan hallintolain soveltaminen on kuitenkin toissijaista ja tarkoitus lienee, että 81 § muodostaa poikkeuksen hallintolain säännöksistä. Lisäksi on otettava huomioon, että hallintolain 8 a luvun säännökset tulevat sovellettaviksi vain, jos kyse on "viranomaisen, siihen palvelussuhteessa olevan tai muun julkista hallintotehtävää hoitavan lainvastaisesta menettelystä". Säännösten sovellettavuus yksityisiin palveluntuottajiin riippuu siis siitä, katsotaanko niiden hoitavan julkista hallintotehtävää (Ks. jäljempänä vastaus kysymykseen

19).

45. 12. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

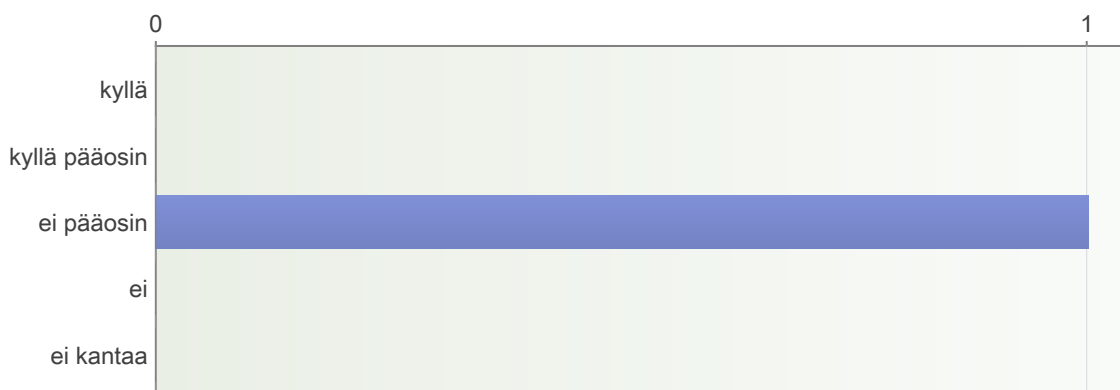

46. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

47. 13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin asiakkaan neuvonnasta ja ohjauksesta sekä palvelutarpeen arvioinnista. Lisäksi lakiluonnoksen 5 §:ssä säädettäisiin asiakkaalle tehtävästä yhdestä asiakassuunnitelmasta. Turvaavatko säännökset riittävän hyvin asiakkaan oikeudet sekä palvelujen toteuttamisen asiakkaan tarpeita vastaavasti?

Vastaajien määrä: 1

48. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Velvollisuus laatia suunnitelma ja suunnitelman sitovuus

Asiakassuunnitelman laatimisesta säädettäisiin sekä lain 5 §:ssä että 33-34 §:ssä. On epäselvää, miksi asiasta on säädettävä kahdessa paikassa ja osittain epäyhtenäisesti. Lain 5 §:n mukaan suunnitelma laadittaisiin ”tarvittaessa”, mutta 33 §:n mukaan palvelunantajan ”on laadittava” asiakassuunnitelmaan asiakkaalle annettavia suoran valinnan palveluja koskeva osuus ”siten kuin siitä erikseen säädetään”. Viitataanko tällä erityislainsäädäntöön vai 5 §:ään?

Ehdotuksen 34 §:n 2 momentin mukaan maakunnan liikelaitos vastaa asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelman laadinnasta liikelaitoksen tuotantovastuulla olevissa muissa kuin suoran valinnan palveluissa. Lisäksi todetaan (4 mom.) että maakunnan liikelaitoksen tekemä palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma sitovat sosiaali- ja terveyskeskusta ja suunhoidon yksikköä. Niiden on toteutettava asiakkaan palvelut maakunnan liikelaitoksen tekemä palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman mukaisesti. Lain 5 §:ssä todetaan puolestaan, että ”kaikki tämän lain mukaisten palvelujen tuottajat ovat velvollisia noudattamaan asiakassuunnitelmaa”.

Jatkovalmistelussa on selvitettävä, mitä suunnitelman ”sitovuudella” tarkoitetaan. Mikä on suunnitelman sitovuuden merkitys sosiaalihuollon etuuspäätöksiin ja terveydenhuollon hoitopäätöksiin?

Asiakkaan yksityisyyden suojan turvaaminen

Lain 34 §:n 2 momentin perusteluiden mukaan asiakkaalla olisi vain yksi asiakassuunnitelma, johon sisältyvät sekä suoran valinnan palveluntuottajien terveyspalvelut että liikelaitoksen mahdollisesti antamat sosiaali- ja/tai terveyspalvelut.

Säännöksen perusteluiden mukaan (s. 42) maakunnan liikelaitos, suoran valinnan palveluntuottaja ja muut palveluntuottajat tukeutuisivat toiminnassaan samaan asiakassuunnitelmaan asiakkaan palveluja toteuttaessaan. Tavoitteena on asiakaslähtöinen toimintamalli, jossa asiakas saisi mahdollisimman joustavasti ja samalla palvelukäynnillä mahdollisimman laajasti hoidettua asiansa.

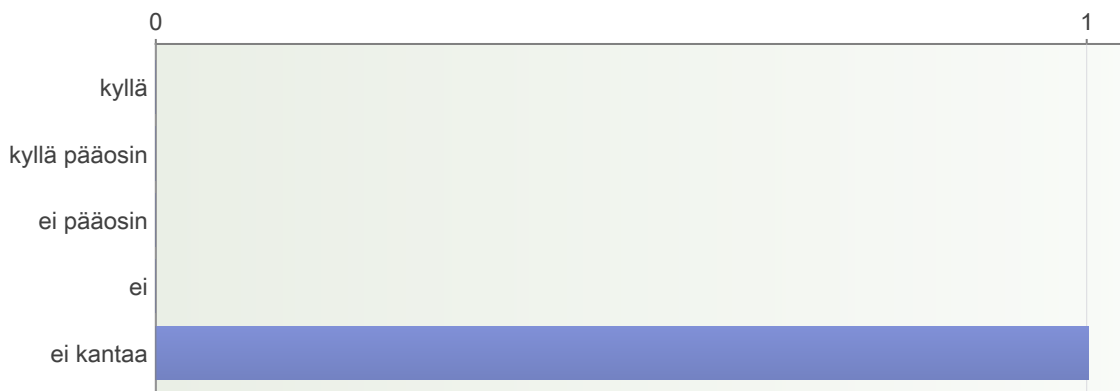
Ehdotuksen 76 §:n 2 momentin mukaan palveluntuottajalla olisi oikeus käsitellä 1 momentissa tarkoitetussa maakunnan asiakas- ja potilasrekisterissä olevia asiakkaan palvelun edellyttämiä tarpeellisia asiakas- ja potilastietoja. Säännöksen perusteluiden mukaan (s. 82) pääsy tarvittaviin asiakas- ja potilastietoihin hoidettaisiin asiakas- ja potilastietojärjestelmän käyttöoikeushallinnalla.

Oikeusasiamies pitää puutteena sitä, että ehdotuksessa ei ole tarkemmin arvioitu suunnitelmaa asiakkaan yksityisyyden suojan kannalta.

Asiakkaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevat tiedot ovat salassapidettäviä ja voivat sisältää erittäin arkaluonteisia tietoja. Salassa pidettävää asiakirjaa ei saa näyttää eikä luovuttaa sivulliselle. Asiakkaan käynnit eri palveluntuottajien luona eivät välttämättä liity toisiinsa sillä tavalla, että kaikilla palveluntuottajilla tulisi olla mahdollisuus päästä kaikkiin suunnitelman tietoihin.

49. 14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palveluntuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä. 14a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

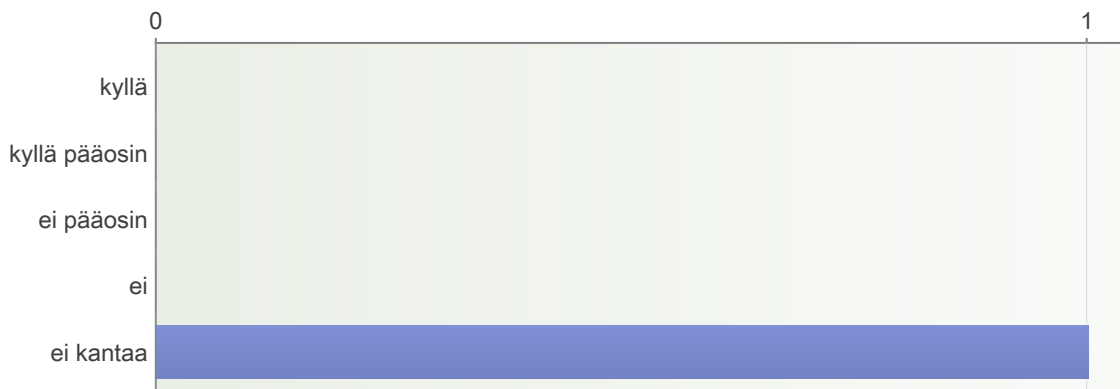

50. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

51. 14b. Varmistaako hallintopäätöstä ja ehtojen asettamista koskeva sääntely (42 §) riittävät mahdollisuudet maakunnan järjestämisvastuun toteuttamiseen.

Vastaajien määrä: 1

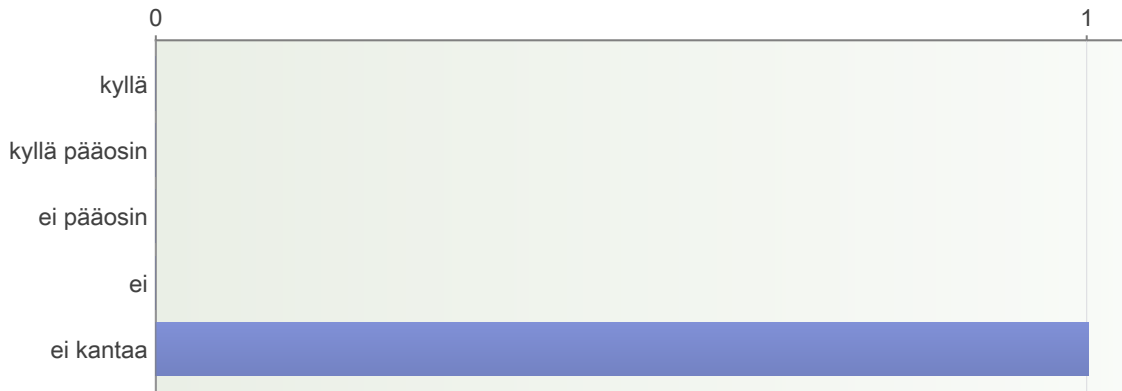

52. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

53. 14c. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

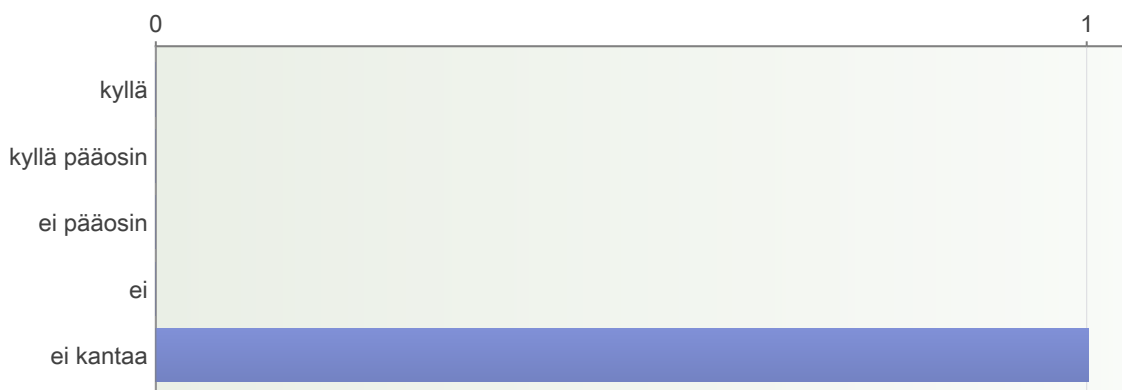

54. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

55. 15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palveluntuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

56. Vapaamuotoiset huomiot.

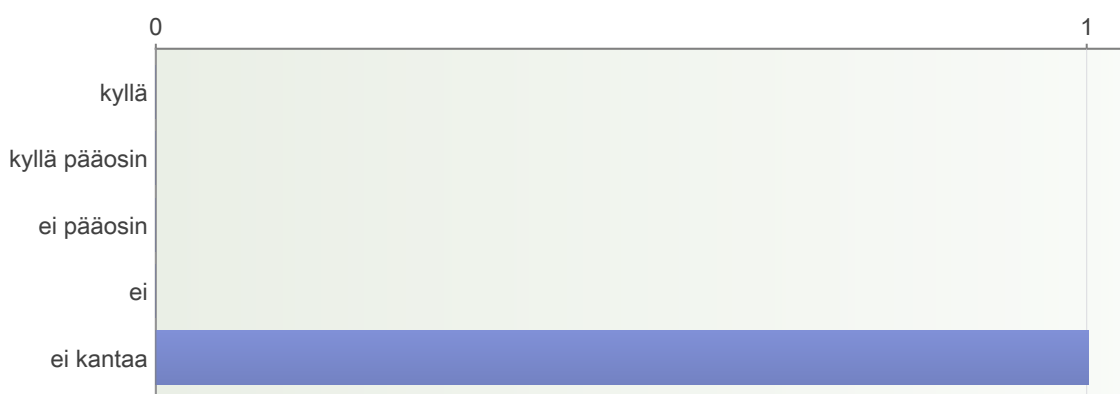
Vastaajien määrä: 1

- Ehdotuksen 55 §:ssä säädetään palveluntuottajan velvoitteista annettaessa palveluja asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin perusteella. Toisin kuin suoran valinnan palveluita koskevassa 54 §:ssä, säännöksestä puuttuu viittaus terveydenhuollon hoitotakuun noudattamiseen. Vaatimus sisältyy vain säännöksen perusteluihin (s. 59). Niissä mainitaan kuitenkin perusterveydenhuoltoa koskeva terveydenhuoltolain 51 §, vaikka kyseessä olisi nimenomaan muut kuin suoran valinnan palvelut

57. 16. Lakiluonnoksen 10 luvussa säädettäisiin palveluntuottajalle suoritettavista korvauksista.

16a. Ottavatko sote-keskuksen kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat tekijät riittävästi huomioon asiakkaiden erilaiset palvelutarpeet ja niiden aiheuttamat kustannukset?

Vastaajien määrä: 1

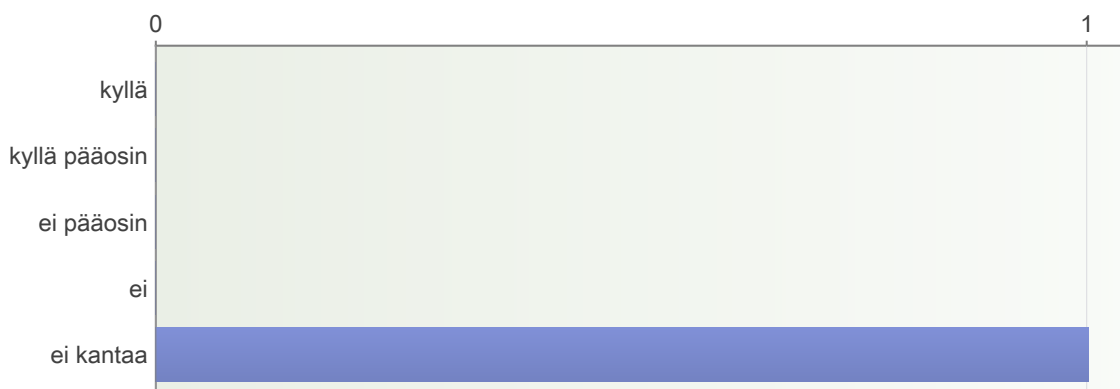

58. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

59. 16b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

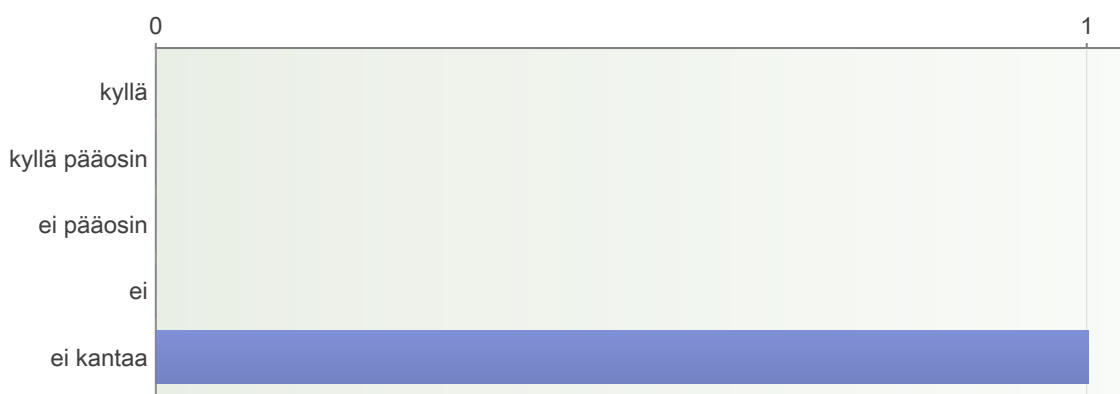

60. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

61. 16c. Turvaavatko säännökset maakunnan liikelaitoksen sote-keskukselle ja yksityisen tuottajan sote-keskukselle yhdenvertaiset toimintaedellytykset?

Vastaajien määrä: 1

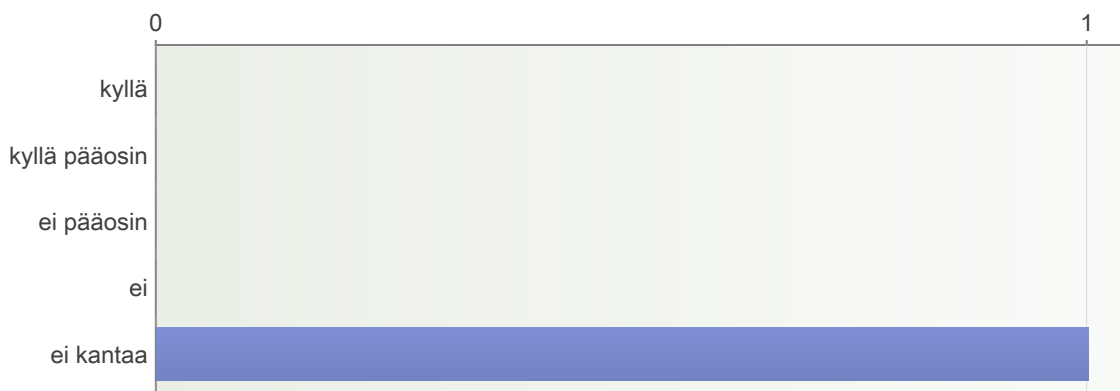

62. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

63. 17. Lakiluonnoksen 12 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. 17a. Turvaavatko 85 §:n mukaiset asiakasseteliä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

Vastaajien määrä: 1

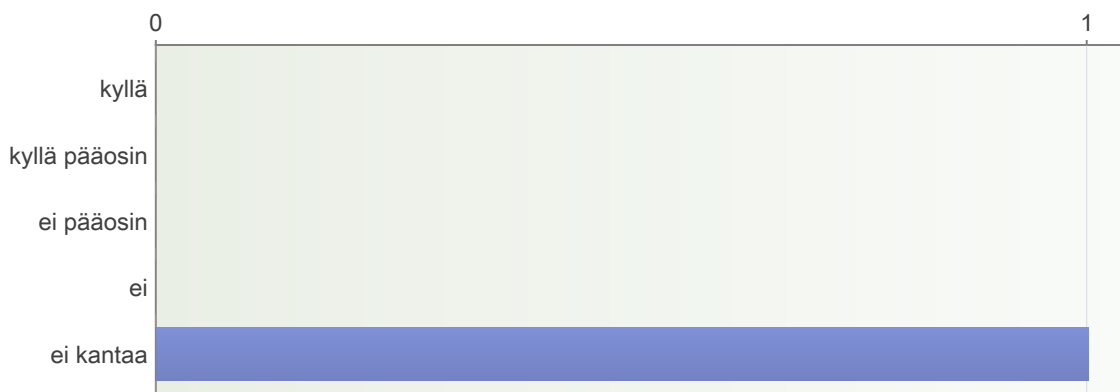

64. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

65. 17b. Turvaavatko 86 ja 88 §:n mukaiset sote-keskusta koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

Vastaajien määrä: 1

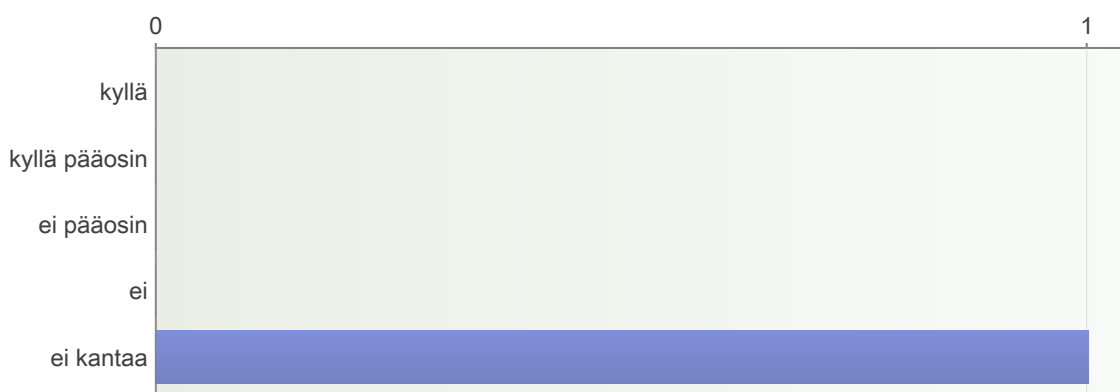

66. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

67. 17c. Turvaavatko 87 ja 89 §:n mukaiset suunhoidon yksiköitä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

Vastaajien määrä: 1

68. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

69. 17d. Turvaako esitys sosiaali- ja terveystalouden yksityisten tuottajien toimintaedellytykset?

Vastaajien määrä: 1

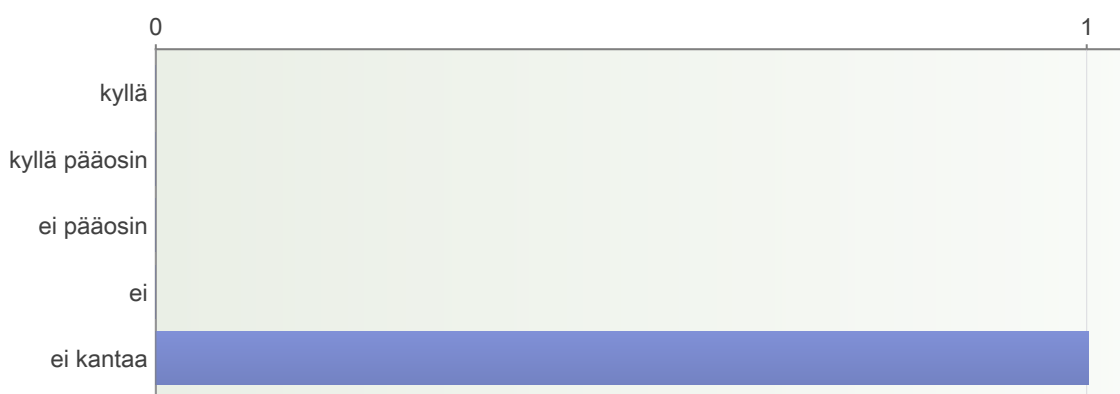

70. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

71. 17e. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajina?

Vastaajien määrä: 1

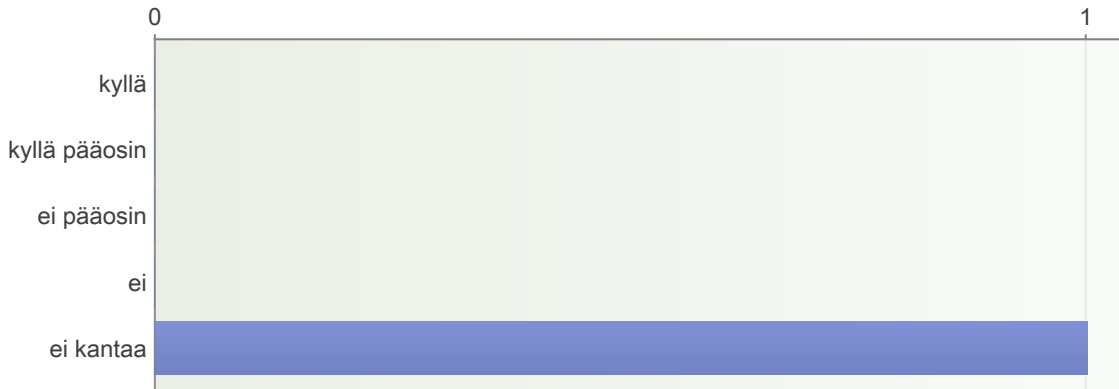

72. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

73. 18. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

Vastaajien määrä: 1

74. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

75. 19. Miten arvioisitte uudistuksen vaikuttavan oman organisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Vastaajien määrä: 1

- Oikeusasiamiehen valvonta kohdistuu viranomaisiin ja ”julkista tehtävää” suorittaviin yksityisiin. Julkisen tehtävän käsite omaksuttiin aikoinaan laillisuusvalvojen toimivaltasäännöksiin hyvin pitkälti samoin argumentein kuin julkisen hallintotehtävän käsite sittemmin perustuslain 124 §:ään. Viime kädessä haluttiin estää laillisuusvalvojen toimivallan kaventuminen sen johdosta, että viranomaisille perinteisesti kuuluneita tehtäviä oli alettu enenevässä määrin siirtää yksityisten hoidettaviksi. Julkisella tehtävällä tarkoitetaan käytännössä samaa kuin julkisella hallintotehtävällä.

Yksityisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tuottajien on katsottu suorittavan julkista tehtävää silloin, kun ne tuottavat palveluitaan viranomaisen toimeksiannosta ostopalveluna tai palveluseteliä vastaan. Sen sijaan ”puhtaasti” yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon valvonta ei kuulu oikeusasiamiehen toimivaltaan.

Lakiehdotuksen mukaan merkittävä osuus nykyään julkisesti tuotettavasta sosiaali- ja terveystalvetaista annettaisiin yksityisten hoidettavaksi. Samalla tuottajien lukumäärää ja palveluntuotannon monimuotoisuus lisääntyisi. Tämä lisää erityisesti jälkikäteisen valvonnan tarvetta, koska palveluntuottajiin kohdistuvaa ennakkolista valvontaa on tarkoitus keventää (tuottamislakiehdotuksen 3 luku, HE 52/2017, ja valinnanvapauslakiehdotuksen 45–46 §). Sen vuoksi ylimpien laillisuusvalvojen toimivalta valvoa yksityisiä palveluntuottajia ei saa jäädä tulkinnanvaraiseksi.

Lakiehdotuksen perusteluista ei kuitenkaan kaikilta osin käy selvästi ilmi, miltä osin valinnanvapauslain mukaista toimintaa pidetään julkisena hallintotehtävänä.

Säättämisyjärjestysmuistion mukaan suoran valinnan palvelut olisivat julkisia hallintotehtäviä, joiden siirtäminen yksityiselle edellyttää PL 124 §:ssä säädettyjen edellytysten täyttymistä. Tällainen arviointi on suoritettu myös asiakassetelin osalta (muistion s. 10). Sen sijaan näyttää siltä, että henkilökohtaisella budjetilla annettavia palveluita ei välttämättä pidettäisi julkisena hallintotehtävänä, kuten ei myöskään suoran valinnan palveluiden tuottajien ostopalveluita (muistion s. 10).

Etenkin henkilökohtaisen budjetin asiakkaat kuuluvat haavoittuviin ryhmiin, kuten vaikea- ja kehitysvammaiset sekä vanhuusväestöön kuuluvat muistisairaot henkilöt. Kun otetaan huomioon, että perusoikeuksien toteutumisen valvominen on ylimmille laillisuusvalvojoille perustuslaissa säädetty erityistehtävä, on tärkeää, että tiettyjä palveluita ei siirretä pois ylimmän laillisuusvalvonnan piiristä.

Sen vuoksi oikeusasiamies pitää välttämättömänä, että yksityisten palveluntuottajien valinnanvapauslain mukainen toiminta kokonaisuudessaan (teknisluonteisia avustavia palveluita lukuun ottamatta) määritellään selkeästi julkiseksi hallintotehtäväksi, esimerkiksi säättämällä siitä erikseen.

76. 20. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Vastaajien määrä: 1

- Lain rakenne

Ehdotettu valinnanvapausjärjestelmä on monimutkainen ja vaikeasti hahmotettava. Tämä selittää osittain lakiehdotuksen vaikealukuisuutta. Lakiehdotuksessa on kuitenkin turhaa toistoa (esim. liikelaitoksen valinnasta säädettäisiin sekä 7 että 21 §:ssä) ja toistetut säännökset ovat myös osittain ristiriitaisia samasta asiasta (esim. palvelusuunnitelmaa koskevat 5 § ja 33–34 §, ks. edellä kysymys 13). Monet pykälät ovat myös huomattavan pitkiä, mikä vaikeuttaa säännöksen hahmottamista. Jatkovalmistelussa sääntelyä tulisi pyrkiä tiivistämään ja selkeyttämään.

Uudistuksen vaiheistaminen

Valinnanvapausjärjestelmä merkitsee erittäin suurta muutosta sosiaali- ja terveystalouden järjestämisessä. Maakuntauudistukseen yhdistettynä kyse on myös mittavasta hallinnollisesta uudistuksesta. Koko uudistus on tarkoitus saattaa voimaan vuoteen 2023 mennessä. Samanaikaisesti on myös tarkoitus toteuttaa valvontaviranomaisten tehtävien uudelleenorganisointi.

Kun otetaan huomioon, että vastaavasta uudistuksesta ei ole kokemuksia muualta, tulisi harkita sen toteuttamista vaiheittain pidemmän ajan kuluessa kuin nyt on ehdotettu. Se mahdollistaisi järjestelmän toimivuuden arvioinnin ja ratkaisujen korjaamisen kokemusten karttumisen myötä.

77. 21. Yksilöidyt muutosehdotukset lakiluonnokseen.

Vastaajien määrä: 1

- 3 § Suhde muuhun lainsäädäntöön

Ehdotuksen 3 §:n 2 momentin mukaan yksityisten palveluntuottajien tämän lain mukaisessa toiminnassa sovelletaan mm. julkisuuslakia. Julkisuuslakia ei kuitenkaan soveltamisalasäännöksensä mukaan sovelleta yksityisessä, jollei kysymys ole julkisen vallan käyttämisestä. Säännöksen soveltamisalaa on sen vuoksi laajennettava esimerkiksi ministeriön edellisen ehdotuksen mukaisesti ("palvelun tuottajan tämän lain mukaisen toiminnan julkisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään mainitun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun viranomaisen toiminnan julkisuudesta", STM068:00/2015, 63 §:n 2 mom.).

11 § Palveluntuottajan valinta alaikäiselle

Lakiehdotuksen 11 §:n mukaan alaikäisen asiakkaan puolesta palveluntuottajan ja tämän palveluyksikön valitsee hänen huoltajansa tai muu laillinen edustajansa. Viisitoista vuotta täyttänyt alaikäinen saa itse valita palveluntuottajan ja tämän palveluyksikön. Ikärajan valintaa perustellaan sillä, että vahvaa tunnustautumista vaativassa sähköisessä asiointissa tarvittavat tunteet alaikäinen voi käytännössä saada 15 vuoden iässä.

Tietotekniset ratkaisut eivät saa määritellä lapsen ja huoltajan välistä suhdetta. Lapsen huoltajat ovat vastuussa lapsesta 18 vuoden ikään saakka. Hallintolain pääsäännön mukaan huoltajalla on 15-vuotiaan henkilöä koskevassa asiassa rinnakkainen puhevalta ja huoltajaa on kuultava alaikäisen käyttäessä puhevaltaansa ja päinvastoin.

Huoltajalla on myös lähtökohtaisesti oikeus saada tietoa lapsen saamista palveluista. Tämän vuoksi hänellä tulisi olla tieto ainakin lapsen valitsemasta suoran valinnan palveluntuottajasta ja liikelaitoksesta. Lapsella saattaa tosin ikänsä ja kehitystasonsa perusteella yksittäisessä tapauksessa ole oikeus kieltää tietojen antaminen huoltajalleen. Kuten säännöksen perusteluissa todetaan (s. 11), palveluntuottajan valintaa koskevassa asiassa on kuitenkin kysymys laajempaa harkintaa edellyttävästä tilanteesta kuin tiedusteltaessa alaikäisen mielipidettä yksittäiseen toimenpiteeseen.

Tämän vuoksi huoltajan asema tulisi jatkovalmistelussa selvittää tarkemmin tilanteessa, jossa 15-vuotias lapsi valitsee itse hoitopaikan.

12 § Palveluntuottajan valinta erityistilanteissa

Lakiehdotuksen 12 §:n mukaan sosiaalihuollon asiakaslain 9 §:ssä ja potilaslain 6 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa maakunnan liikelaitoksen on selvitettävä yhteistyössä täysi-ikäisen asiakkaan laillisen edustajan taikka lähiomaisen tai muun läheisen kanssa, mikä palveluntuottaja ja sen palveluyksikkö vastaisi parhaiten asiakkaan tahtoa.

Asiakkaan edustajan taikka lähiomaisen tai muun läheisen tiedonsaantioikeus valinnan kannalta välttämättömiin tietoihin tulisi turvata joko eri säännöksellä tai viittaamalla potilaslain ja asiakaslain säännöksiin.